

قطعه نامه ۵۹۸ شورای امنیت سازمان ملل

شورای امنیت، با تأیید مجدد قطعه نامه ۵۸۲ خود به سال ۱۹۸۶ میلادی، با ابراز نگرانی عمیق از این که علی‌رغم درخواست‌هایش برای آتش بس، منازعه بین ایران و عراق به شدت سابق با تلفات شدید انسانی و تخریب مادی ادامه دارد، با ابراز تأسف از آغاز و ادامه منازعه، همچنین با ابراز تأسف از بمباران مراکز صرفاً مسکونی غیر نظامی، حملات به کشتیرانی بی‌طرف یا هواپیماهای کشوری، نقض قوانین بین‌المللی انسان دوستانه و دیگر قوانین ناظر بر درگیری مسلحانه، بویژه کاربرد سلاح شیمیایی برخلاف الزامات پروتکل ۱۹۲۵ ژنو، با ابراز نگرانی عمیق نسبت به احتمال تشدید و گسترش بیشتر منازعه، مصمم گردید به تمامی اقدامات نظامی بین ایران و عراق خاتمه بخشد، معتقد شد که می‌باید یک راه حل جامع، عادلانه، شرافتمندانه و پایدار بین ایران و عراق به دست آید. با یادآوری مفاد منشور ملل متحد، به ویژه تعهد همه دول عضو به حل اختلافات بین‌المللی خود از راه‌های مسالمت‌آمیز به نحوی که صلح و امنیت بین‌المللی و عدالت به مخاطره نیفتد، با حکم به این که در منازعه ما بین ایران و عراق زمینه صلح حاصل شده است، با اقدام بر اساس مواد ۳۹ و ۴۰ منشور ملل متحد:

- ۱- خواستار آن است که به عنوان یک قدم اولیه جهت حل و فصل (مناقشه) از راه مذاکره، ایران و عراق یک آتش بس فوری را رعایت کرده، به تمامی عملیات نظامی در زمین، دریا و هوا خاتمه داده و تمامی نیروهای خود را بدون درنگ به مرزهای شناخته شده بین‌المللی بازگردانند.
- ۲- از دبیرکل درخواست می‌کند که یک تیم ناظر ملل متحد را برای بررسی، تأیید و نظارت بر آتش بس و عقب‌نشینی نیروها اعزام نماید و همچنین از دبیرکل درخواست می‌نماید با مشورت طرفین درگیر، تدابیر لازم را اتخاذ نموده، گزارش آن را به شورای امنیت ارائه نماید.
- ۳- مصرانه می‌خواهد اسرای جنگی آزاد شده و پس از قطع مخاصمات فعال کنونی، بر اساس کنوانسیون سوم ژنو ۱۲ اوت ۱۹۴۹، بدون تأخیر به کشور خود بازگردانده شوند.
- ۴- از ایران و عراق می‌خواهد با دبیرکل در اجرای این قطعه نامه و در تلاش‌های میانجیگرانه برای حصول یک راه حل جامع، عادلانه و شرافتمندانه مورد قبول دو طرف در خصوص تمام موضوعات موجود، منطبق با اصول مندرج در منشور ملل متحد، همکاری نمایند.
- ۵- از تمامی کشورهای دیگر می‌خواهد که حداکثر خویشتنداری را میزول دارند و از هرگونه اقدامی که می‌تواند منجر به تشدید و گسترش بیشتر منازعه گردد احتراز کنند و بدین ترتیب اجرای قطعه نامه حاضر را تسهیل نمایند.

۶- از دبیرکل درخواست می‌نماید که با مشورت با ایران و عراق، مسئله تفویض اختیار به یک هیأت بی‌طرف برای تحقیق راجع به مسئولیت منازعه را بررسی نموده و در اسرع وقت به شورای امنیت گزارش دهد.

۷- ابعاد خسارات وارده در خلال منازعه و نیاز به تلاش‌های بازسازی با کمک‌های مناسب بین‌المللی پس از خاتمه درگیری تصدیق می‌گردد و در این خصوص از دبیرکل درخواست می‌کند که هیأت کارشناسان را برای مطالعه موضوع بازسازی و گزارش به شورای امنیت تعیین نمایند.

۸- همچنین از دبیرکل درخواست می‌کند که با مشورت با ایران و عراق و دیگر کشورهای منطقه، راه‌های افزایش امنیت و ثبات منطقه را مورد مدافه قرار دهد.

۹- از دبیرکل درخواست می‌کند که شورای امنیت را در مورد اجرای این قطعنامه مطلع نماید.

۱۰- مصمم است برای بررسی اقدامات بیشتر جهت رعایت و اجرای این قطعنامه در صورت ضرورت جلسات دیگری مجدداً تشکیل دهد. در تحلیل قطعنامه از نظر صوری و شکلی اهم نکات قابل توجه عبارتند از:

۱- عنوان قطعنامه ۵۹۸، نظیر قطعنامه‌های پیشین «وضعیت مابین ایران و عراق» نیست، بلکه برای اولین بار قطعنامه تحت عنوان «منازعه بین ایران و عراق» صادر شده است.

۲- این قطعنامه چه از نظر شکلی و چه از نظر ماهوی توصیه نیست، بلکه تصمیم برخاسته از اعتقاد شورای امنیت است و این موضوع علاوه بر محتوای قطعنامه، در آغاز پاراگراف‌های ۱، ۷، ۸ و ۱۰، قسمت مقدماتی و پاراگراف ۱۰ اجرایی، صراحت دارد. اگرچه در این مورد تناقضی وجود دارد و آن این که در بعضی موارد (اشاره به تعهد دولت‌ها به حل مسالمت‌آمیز اختلافات خود و بندهای ۳، ۴، ۵ و ۶، قسمت اجرایی قطعنامه) حالت قطعنامه توصیه است، اما به هر حال حالت آمریت قطعنامه غالب است.

۳- از نظر حجم و تعداد کلمات به کار برده شده، این قطعنامه مفصل‌ترین قطعنامه صادره است.

۴- این قطعنامه به اتفاق آرا صادر گردید.

۵- از نظر فاصله زمانی، قطعنامه ۵۹۸ با قطعنامه قبلی (۵۸۸) آن، نه ماه و نیم فاصله دارد. این بدان معنا نیست که همچون فواصل سایر قطعنامه‌ها، شورای امنیت جنگ عراق با ایران را به حال خود رها کرده باشد، بلکه در تمام این مدت شورا به مشورت‌های فشرده خود برای تنظیم قطعنامه جامعی که فصل مشترک نظریات شورا، عراق و ایران باشد، مشغول بود.

۶- وضعیت جبهه‌های جنگ چنان که ذکر شد، به صورتی بود که نگرانی شورا را باعث گردیده بود. به عبارت دیگر، اگر چه

قطعهنامه ۵۹۸ حاصل مدت‌ها مذاکره و مشورت بود، ولی مقطع زمانی صدور آن جالب است. هم احتمال تشدید و هم احتمال گسترش

جنگ موجب نگرانی شورا شده بود. مقصود از تشدید جنگ، نزدیک شدن قوای ایران به بصره و عملیات پی در پی در داخل خاک عراق بود و مراد از گسترش جنگ، نزدیک شدن قوای ایران به مرزهای عراق و کویت، همچنین درگیری در خلیج فارس گسترش یافته بود. ایران قطعهنامه ۵۹۸ را نه رد کرد و نه قبول. از جمله استدلال‌های جمهوری اسلامی ایران توسط سخنگوی وقت شورای عالی دفاع، جناب آقای رفسنجانی بیان شده است:

"پیش از این به علت جهت‌گیری‌های ناعادلانه قطعهنامه‌های شورای امنیت، ما این قطعهنامه‌ها را نمی‌پذیرفتیم". اما در این قطعهنامه نکات مثبتی دیدیم که حاضر شدیم، پیرامون آن مذاکره کنیم. جمهوری اسلامی ایران قطعهنامه ۵۹۸ را به طور کلی رد نکرده است، چون در آن جای بحث می‌بیند. توقع دیگران این است که ما قطعهنامه را کلاً رد کنیم یا بپذیریم، نکته منفی آن این است که می‌گوید به محض شروع مذاکره و پیش از شناسایی متجاوز و محاکمه آن، آتش بس اعلام شود و ما این بند را قبول نداریم، بند مربوط به معرفی متجاوز می‌تواند به عنوان تنها کلید حل مسایل به شمار آید و این نکته مثبتی است، اما باید پیش از اعلام آتش بس انجام شود، ما به آمریکا سوءظن داریم و می‌دانیم به محض اعلام آتش بس، آنان در عمل صادق نخواهند بود.

بنابراین ما نمی‌توانیم چنین مخاطره‌ای را بپذیریم. ما می‌گوییم اول متجاوز معرفی شود و بعد راه برای حل مسایل جدی هموار خواهد شد. معلوم است که محاکمه و تنبیه متجاوز و بازپرداخت غرامت از همین اقدام آغاز خواهد شد. اگر این جابه‌جایی در بندها انجام شود، راه هموار خواهد شد.

این موضع‌گیری نزدیک به یک سال ادامه داشت. بهترین منطق و دلیلی که برای اتخاذ این موضع (نه رد و نه قبول) می‌توان اقامه کرد، این است که جمهوری اسلامی ایران به دلیل عدم تحقق کامل نظریاتش قطعهنامه را نپذیرفت. اما به خاطر توجهی که به اصول مورد نظر ایران در قطعهنامه شده بود و به دلیل این که با توجه به شرایط سیاسی و بین‌المللی بیش از این امکان امتیاز گرفتن از شورا وجود نداشت و اصولاً به خاطر «روز مبادا» قطعهنامه را رد هم ننمود.